

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c24e6978185f4a49a7d2689a4741a9b1/en-gb/pdfs/stm202420250009000engpdfs.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).

7. Meld. St. 5 (2023–2024) Report to the Storting (white paper): A Resilient Health Emergency Preparedness. From Pandemic to War in Europe. *Norwegian Ministry of Health and Care Services*. 82 p. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3c8d4417eb584c8e821201b644392c51/en-gb/pdfs/stm202320240005000engpdfs.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).

8. Norwegian Defence Commission of 2021. Finalised and presented to the Norwegian Government in May 2023. *Government of Norway*. 2023. 20 p. URL: https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/sites/495/2023/06/forsvarskommissjonen_kortversjon-1.7_singel.pdf (дата звернення: 31.03.2026).

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ПРАВ МЕНШИН ЯК ПОЛІТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

Коч Світлана

доктор політичних наук,
професор кафедри політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: 0000-0003-2825-3563

Узун Юлія

доктор політичних наук,
професор кафедри політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: 0000-0002-3575-3139

Питання етнокультурного різноманіття у сучасному політичному дискурсі дедалі частіше розглядається не як сфера реалізації прав і свобод, а як елемент національної безпеки. У цьому контексті посилюється тенденція до інтерпретації ролі меншин крізь призму потенційних загроз. Сек'юритизація постає як дискурсивна політична практика та політична технологія управління, що трансформує меншини з суб'єктів правового захисту на об'єкти контролю та управління ризиками. Така зміна парадигми супроводжується звуженням простору ліберальних норм, закріплених у Рамковій конвенції про захист національних меншин (1995) [1], а також посиленням державних стратегій, спрямованих на досягнення соціальної згуртованості через уніфікацію, а не підтримку різноманіття.

Концепція сек'юритизації широко представлена у західній політичній науці. Вона виходить із припущення, що безпека є результатом соціального конструювання, а не об'єктивно заданою категорією. Баррі Бузан виділяє п'ять секторів безпеки – військову, політичну, економічну, соціальну та екологічну, – водночас питання меншин належать до соціального та політичного секторів. У межах підходу паризької школи сек'юритизація розглядається як технологія управління ризиками, що виробляє постійний «континуум небезпеки». У працях Баррі Буза-

на [3] та Оле Вівера акцентується на ролі мови та дискурсу у перетворенні політичних питань на проблеми безпеки, а також на механізмах формування відповідних загрозових фреймів [7]. Водночас Єф Гейсманс пропонує розглядати сек'юритизацію не лише як реакцію на загрози, а як продуктивну політичну практику, що формує соціальну реальність, встановлює норми та відтворює ієрархії через механізми контролю, виключення та стигматизації [6].

Актуальність дослідження цих процесів на сучасному етапі зумовлена як інтенсифікацією процесів сек'юритизації меншин, так і їх потенційними довгостроковими наслідками для політичної стабільності та міжнародної безпеки. У країнах Європи простежується формування нових режимів управління етнокультурним різноманіттям, у яких політика пам'яті, мовне та меморіальне законодавство, безпекові дискурси взаємодіють у процесі конструювання «ризикових» ідентичностей. Це створює передумови для інституціоналізації практик виключення, загострення відносин між більшістю та меншинами та поширення подібних підходів на наднаціональному рівні. Отже, аналіз сек'юритизації прав меншин стає необхідним для розуміння трансформацій політичного простору та вироблення ефективних стратегій запобігання конфліктам.

Перехід від дискурсивного конструювання загроз до їх інституційного закріплення відбувається через сукупність механізмів, що формують нові режими управління культурним різноманіттям. Трансформація прав меншин у сферу безпекової політики реалізується через низку технологічних прийомів. Йдеться, наприклад, про переведення соціокультурної проблеми у формат *«екзистенційної загрози»*, що легітимує застосування *«особливих заходів»* поза межами звичайної політики. Наступним етапом може виступати *«інституціоналізація винятковості»*, в межах якої практики обмеження прав поступово набувають ознак рутинного адміністративного управління.

Так, наприклад, дискурсивне конструювання загрози здійснюється через кілька ключових прийомів: 1) відбувається асоціювання меншин із зовнішніми акторами, що переводить питання культурної політики у площину національної безпеки; 2) мовна та культурна політика репрезентується як питання виживання держави, що сприяє її політизації та сек'юритизації; 3) формується практика профілювання «ризикових» суб'єктів через законодавчі інструменти та повсякденні управлінські практики, де ключовим стає не заборона як разовий акт, а безперервне управління ризиками; 4) відбувається нормалізація та бюрократизація безпеки, у межах якої надзвичайні заходи закріплюються у вигляді стандартних адміністративних процедур – через створення спеціалізованих інституцій, регламентів, моніторингових механізмів та баз даних.

Сек'юритизація у сфері меншин може бути результативною, якщо має на меті посилення єдиної політичної ідентичності та консолідації етнонації; якщо

представлена як захисний, а не культурний засіб; якщо орієнтована на мінімізацію каналів «м'якої сили»; якщо спрямована на централізацію влади та мобілізацію суспільства через загрозу. Водночас у межах критичних підходів, зокрема представників «паризької школи» безпекових досліджень, наголошується на парадоксальному ефекті сек'юритизації. Як зазначає Дідьє Біго, посилення безпекових практик не усуває загрози, а відтворює «континуум небезпеки», у межах якого безпека потребує постійного виявлення нових ризиків, а нові ризики, зі свого боку, легітимують подальше розширення надзвичайних заходів [2]. У цьому сенсі сек'юритизація постає не просто як акт оголошення загрози, а як технологія управління, що функціонує через виробництво ризику, виключення та надзвичайності [5].

У європейському контексті об'єктами сек'юритизації стають мова, міграція, релігія та національні меншини. Поняття безпеки виходить за межі військово-політичного виміру й охоплює сферу суспільної стабільності, де ключовим об'єктом є групова ідентичність. Загроза ідентичності трансформується на загрозу безпеці, що слугує підставою для політичних рішень, які обмежують права окремих груп.

Емпіричні дослідження демонструють, що у європейських країнах сек'юритизація меншин активізувалася під впливом геополітичних викликів та прагнення до соціальної згуртованості (Литва, 2018; Польща, 2020; Угорщина, 2019). Внаслідок цього меншини часто сприймаються як потенційні носії зовнішнього впливу або фактори дестабілізації, що призводить до селективної диференціації їхніх прав і можливостей у суспільстві (Україна, 2022). Приклад десек'юритизації демонструє Південний Тіроль, коли регіональна автономія та захист мовних прав забезпечують баланс між безпекою та культурним розмаїттям (Тіроль, 2021).

Як актор десек'юритизації виступає Венеціанська комісія, намагаючись повернути питання мови та прав меншин із режиму надзвичайності до сфери «звичайної політики». Її рекомендації апелюють до принципів пропорційності, правової визначеності та недискримінації, що відображає спробу зберегти баланс між безпекою та правами людини [4].

Отже, сек'юритизація прав меншин є системною характеристикою сучасної європейської політики, що посилюється у кризових умовах і трансформує розуміння безпеки через ідентичність. Практики держав демонструють різні стратегії управління «ризиковими» ідентичностями – від активного обмеження прав (Польща, Литва) до регіональної автономії та захисту культурних свобод (Тіроль, Бельгія). Це створює передумови для інституціоналізації практик виключення, нормалізації надзвичайних заходів та бюрократизації безпеки, що підкреслює необхідність комплексного аналізу та розробки ефективних стратегій запобігання конфліктам.

Список використаних джерел

1. Рамкова конвенція про захист національних меншин: Конвенція Ради Європи від 01.02.1995. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_055 (дата звернення: 15.02.2026).
2. Bigo D. Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives*. 2002. Vol. 27 (Special Issue). P. 63–92.
3. Buzan B. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Brighton: Harvester Wheatsheaf, 1991. 393 p.
4. European Commission for Democracy through Law. Activities by year: 2020. *Venice Commission. Council of Europe*. 2020. URL: <https://www.venice.coe.int/WebForms/events/default.aspx?v=2020> (дата звернення: 15.02.2026).
5. Huysmans J. *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*. London: Routledge, 2006. 198 p.
6. Huysmans J. Security! What Do You Mean? *Journal of International Relations and Development*. 1981. № 1. P. 53–78.
7. Wæver O. Securitization and Desecuritization. *On Security*. New York: Columbia University Press, 1995. P. 46–86.

«КАТАСТРОФА 1898 РОКУ» ТА «ВІДРОДЖЕННЯ» ІСПАНІЇ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Іваницька Ольга

доктор історичних наук,

професор кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0000-0002-5512-1542

Кінець XIX – початок XX століття став переломним етапом в історії Іспанії, який супроводжувався глибокою політичною, економічною та духовною кризою. Втрата останніх колоній у підсумку іспано-американської війни 1898 року не лише завершила багатовікову історію Іспанської колоніальної імперії, але й спричинила глибокі суспільні процеси переосмислення національної ідентичності та напрямів подальшого розвитку держави. Ця подія увійшла в іспанську історію під назвою «катастрофа 1898 року» і стала важливим імпульсом для подальших прогресивних модернізаційних процесів іспанської спільноти [1, с. 205–243; 2, с. 45–56, 59–86].

Актуальність дослідження полягає у необхідності констатації певних закономірностей за допомогою аналізу історичного досвіду трансформації та відродження держави після геополітичної поразки. Іспанія постає як приклад держави, яка, зазнавши серйозної кризи, змогла використати її як поштовх до внутрішнього оновлення та формування нової моделі розвитку. Сучасний світ є надзвичайно турбулентним: міжнародний порядок руйнується, відбулося віроломне вторгнення Росії в Україну, спостерігаємо параліч ООН, посилення американського